

УДК: 7.071:7.012:75:76:745/749 (477)

Михайло Бойчук: візія і місія: збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами Третьої міжнародної науково-практичної конференції (30 жовтня 2024 р.) / відп. ред. Хижинський В.В.; Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. Вінниця: Вид-во ФОП Ю.В. Кушнір, 2024. 204 с., іл.

*Рекомендовано до друку вченою радою Київської державної академії
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука
(протокол № 07/24-25 від 16.01.2025 р.)*

Редакційна колегія:

Осадча О. А., канд. мист., доц.; Хижинський В. В., канд. мист., доц.; Петрова І. В., докт. істор. н., доц.; Дяченко А. В., канд. пед. н., доц.; Ковальов Ю. М., докт. тех. н., проф.; Коваль Л. М., докт. тех. н., доц.; Малік Т. В., канд. архіт., проф.; Сафронов В. К., канд. тех. н., доц.; Гальчинська О. С., PhD, доц.; Сосік О. Д., канд. мист.; Козловська Д. В., канд. філол. н.; Петрук Р. І., засл. д. мист. України, доц.; Андріяшко В. Я., канд. мист., доц.; Бистра М. О., канд. істор. н., доц.

Опубліковано тези доповідей і повідомлень науково-педагогічних працівників, наукових співробітників, молодих учених, аспірантів, магістрів і студентів Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Київського національного університету технологій та дизайну, Київського університету імені Бориса Грінченка, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Львівської національної академії мистецтв, Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Фахового коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Вижницького фахового коледжу мистецтв та дизайну імені Василя Шкребляка, Київського фахового коледжу прикладних наук Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Університету Григорія Сковороди в Переяславі з актуальних питань історії та сучасних тенденцій української культури і мистецтва, національної мистецької спадщини, сакрального мистецтва, новаторських та експериментальних підходів у творчості, мистецьким школам, зокрема бойчукізму, мистецької освіти, дизайну, мистецтвознавства, культурології.

*Електронна версія збірника розміщена на сайті
Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені
Михайла Бойчука за посиланням: <https://kdidpamid.edu.ua/academy/konferencziyi-2/>*

Під час цитування публікацій посилання на збірник обов'язкове

УДК 7.03: 745/749(477)"19"

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

БОЙЧУКІЗМ У МЕЖИГІРСЬКОМУ МИСТЕЦЬКО-КЕРАМІЧНОМУ ТЕХНІКУМІ-ІНСТИТУТІ ЯК ЯВИЩЕ АВАНГАРДНОГО ПОРЯДКУ

Ольга ШКОЛЬНА

доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри образотворчого мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: 0000-0002-7245-6010

***Анотація.** Початок ХХ століття на теренах усієї Європи ознаменував зміну мистецьких моделей і форм художньої творчості. Серед інших визначних явищ доби авангардних течій 1920-х – початку 1930-х років виокремлюється український бойчукізм. Пов'язаний він був одночасно як зі спадком класичного мистецтва (візантизм, італійське Відродження, лінії неоруського варіанту модерну), так і з виразними імпульсами неопримітивізму, похідного, з одного боку, від народної творчості, а з другого – від естетики нового пролетаризму, який вибухнув «гримучою сумішшю» фолкарту і протосоцарту одночасно на кількох континентах (яскравим прикладом були паралелі в мексиканському мистецтві цього ж часу).*

***Ключові слова:** бойчукізм; авангард; Баугауз; Межигірський мистецько-керамічний технікум-інститут.*

***Abstract.** The early 20th century across Europe marked a shift in artistic models and forms of creative expression. Among the significant phenomena of the avant-garde movements of the 1920s to early 1930s, Ukrainian Boichukism stands out. This movement was simultaneously linked to the legacy of classical art (Byzantinism, Italian Renaissance, and the neo-Russian version of Art Nouveau) and to the distinctive impulses of neo-primitivism. The latter derived, on one hand, from folk art and, on the other, from the aesthetics of new proletarianism, which erupted as an "explosive mix" of folk art and proto-socialist art on several continents. A vivid example of this is found in the parallels with Mexican art of the same period.*

***Keywords:** Boychukism; avant-gard; Bauhaus; Mezhyhir Art-Ceramic Technical Institute.*

Для європейського модернізму період 1920-х років – це доба проживання ремінісценцій раціоналістичного та неофольклорного модерну, що органічно переростав в ар деко (на теренах Німеччини, Австрії, Бельгії ці історичні стилі в показі автентичних творів декоративно-прикладного мистецтва й окремих станкових полотен зазначеного часу не розділяють); рефлексій постімпресіонізму і фовізму (Франція), агітаційної графіки (росія, частково Україна), плаката (Чехія, Австрія, росія), кубізму (Іспанія, Франція), кубо-футуризму (Італія, Франція), експресіонізму (Німеччина, Польща,

Франція, Італія), конструктивізму (Україна), бойчукізму (Україна), муралізму (Мексика, росія) [3] тощо.

У всьому світі нині відомі імена основоположників європейського модернізму, деякі з них були родом з Австрії та її колишніх територій (Чехії, Заходу України, Угорщини, Польщі). Без перебільшення видатні митці Густав Клімт, Альфонс Муха, Амедео Модільяні, Жозефіна Діндо, Олександр Архипенко, Казимир Малевич, Василь Єрмилов досі до кінця не прожиті європейським споживачем, їхні твори як справжні класичні шедеври бентежать глядача, вже 100 років актуальні в сувенірній продукції, інтер'єрних оздобах, сучасних подарункових виробах дизайну тощо.

Троє останні перелічених творців, що належать соціокультурному простору всього світу і перебували під певним впливом Баугаузу [4], безумовно, багато зробили саме як виразники українського духу. До когорті видатних митців доби авангарду серед вітчизняних художників також належать імена соратниці конструктивіста Василя Єрмилова і Михайла Бойчука – видатної скульпторки межі конструктивізму, авангарду [1] й ар деко – Жозефіни Діндо, а також сподвижників Михайла Бойчука, які створили осередок кераміки за новими пластичними канонами в Межигір'ї під Києвом – Лева Крамаренка, Павла Іванченка, Пантелеймона Мусієнка, Івана Падалки, Дмитра Головка, Оксани Павленко, Василя Седляра [2].

Деякі з них принесли в осередок межигірської кераміки ідеї свого вчителя Михайла Бойчука про якісне смислове і стилістичне оновлення мистецтва. Подружжя Василь Седляр та Оксана Павленко, що перейняли естафету керівництва межигірським технікумом від професора Київського художнього інституту Лева Крамаренка (колишнього викладача єдиної на теренах російської імперії Глинської школи інструкторів керамічного виробництва), сприймали глину як новий матеріал для пластичних експериментів. Оскільки вони самі не гончарювали, то намагалися донести до своїх вихованців саме розуміння концепції нового мистецтва школи Михайла Бойчука.

Їхні експерименти з графікою на кераміці намагалися переосмислити в наративних творах кшталту панно на тарелях і мисках талановитий митець-станковист Іван Падалка (прийшов з 15-ма учнями з Миргородського художньо-керамічного технікуму імені М. В. Гоголя, де викладав керамічне малювання), майстер універсального творчого діапазону Пантелеймон Мусієнко та гончарі-керамісти Павло Іванченко, який із Левом Крамаренком прийшов до Межигір'я з Глинська, і Дмитро Головка. Стилістика бойчукізму також знайшла своє втілення в естетськи рафінованій творчості Олександра Саєнка.

Особливого розвитку набули ідеї бойчукістів після європейських студій Василя Седляра та Івана Падалки музейних колекцій Німеччини, Франції, Італії, Австрії, що стали можливими за підтримки тодішнього ректора Київського художнього інституту Івана Врони. Серія творів «Європа», що стала творчим результатом цих відряджень, 1928 року побачила світ на виставці митців Асоціації революційного мистецтва України в Києві та 1929 року на виставці української гравюри і рисунка в Москві. І хоча наслідки успіху для плеяди бойчукістів були плачевні (більшість із них у 1930-х роках було

репресовано і розстріляно), проте як художнє явище бойчукізм розвивався в кераміці Межигір'я, агітфаянсі Буд, Баранівки, осередках мистецької освіти по всій Україні, кореспондуючи з модерністськими течіями сучасного мистецтва Австрії і Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Мексики, а надалі в стінах окремих київських осередків мистецької освіти.

Отже, «європоцентрична» суміш авангарду, ар деко і модернізму бойчукістів з елементами неофольклорної пролетарсько-селянської україніки, замішаної на східних (православних, візантійських) та західних (католицьких, італійських) іконографічних ізводах і традиціях опертя на естетичні наративи сакрального мистецтва стала приводом у радянський час для звинувачення у націоналізмі і гранично лівому формалізмі.

Проте з погляду відстані часу стає зрозуміло, що французькі фовісти, італійські експресіоністи й кубо-футуристи та їхні українські і російські колеги (Олександра Екстер, Олександр Богомазов, Казимир Малевич, Володимир Татлін, Кузьма Петров-Водкін та інші), угорсько-австрійський художник Бела Уїтц, а також Михайло Бойчук, його школа та мексиканські муралісти працювали цілком у дусі розвитку європейського мистецтва доби 1910-х/1920-х – 1930-х років, підсиленого флюїдами німецького Баугаузу й австрійських Віденських майстерень у межах руху «Мистецтва та ремесла»). Урешті, творчість митців-авангардистів та зокрема бойчукістів, які ламали усталені уявлення про прекрасне, дала поштовх розвитку мистецтва СРСР, Америки й Ізраїлю.

Література

1. Горбачов Д. Авангард. Українські художники першої третини ХХ ст. Київ : Мистецтво, 2017. 320 с.
2. Школьна О. Межигірський художно-керамічний технікум-інститут. Пам'ятки України. 2014. № 9 (вересень). С. 60–65.
3. Campbell B. Mexican murals in times of crisis. Tucson, 2003. 343 p.: il.
4. Droste M. Bauhaus. 1919–1933. Hong Kong; Köln; Los Angeles; Madrid; Paris; Tokio: Taschen, 2011. 256 s.: il.

*Іван Падалка.
Фотограф на селі. 1927*

*Казимир Малевич.
Урожай жита. 1912*

Михайло Бойчук: візія і місія

Василь. Седляр. Портрет Оксани Павленко. 1926–1927

Густав Клімт. Замок Каммер на озері Аттерзее. 1912

*Павло Іванченко.
МХКТ, 1922*

*Пантелеймон Мусієнко?
МХКТ, 1922*

*Пантелеймон Мусієнко.
Кінець 1920-х – початок 1930-х рр.*

*Пантелеймон Мусієнко?
МХКТ, 1922*

Кузьма Петров-Водкін.
Петроградська мадонна. 1920

Павло Щеголев.
Туркменські мотиви. 1920-ті рр.

Хосе Ороско.
Zapatista's Marching. 1931

Павло Кузнецов. В степу за роботою.
Стрижка овець. 1913

Михайло Бойчук з учнями. «Лікнеп». Розписи
харківського Червонозоряного театру. 1933–1935 рр.

Оксана Павленко. Хай живе
8-ме березня. 1831